

Cursus Torah

(19) Parasjat Misjpatim

Driebergen, 15 mei 2012

Willem J. Ouweneel

*parasjat ‘(W’élèh) hammisjpatim’
([En dit zijn] de voorschriften’)*

De Hebreeuwse slaaf & andere wetten; de drie grote feesten; Gods geleide op reis; verbondsboek en verbondsbloed (Ex 21 – 24)

Onderverdeeld:

- I. Ex 21-22 (1e les)
- II. Ex 23-24 (2e les)

Het verbondsboek

Zie Ex 24:4: de woorden van Ex21-23 door Mozes opgeschreven in een boek:

sefer ha-b'rit, 'boek van het verbond' (vs7)

Samenhangend geheel!

Uitwerking van de '10 woorden' (*asjèret ha-dibrot*) (in willekeurige volgorde)

De Hebreeuwse slaaf (a)

Vgl. 1e *'woord'* (joodse telling): Israël een volk bevrijd uit de slavernij > vrijlating van slaven

Nachmanides: 4e *'woord'*: sabbat = 7^e dag; vrijlating in het 7e jaar (sabbatsjaar, Lv 25:4,8)

5e *'woord'*: verhoudingen in het gezin (vrouw & kinderen)

7e *'woord'*: bijzondere zorg om de vrouw van de slaaf of de slavin: respect jegens de vrouw

De Hebreeuwse slaaf (b)

Opmerkelijk begin van Gods wetten:

- (a) ‘Hebreeër’ (verarmd, Lv 25:39; of als straf door het hof) mag slechts 6 jaar dienen; dan vrij mét vrouw
- (b) als de meester hem een vrouw gegeven heeft, blijft deze mét de eventuele kinderen zijn eigendom, *tenzij* hij *uit liefde* (ook jegens de meester!) bereid is altijd slaaf te blijven

Vs6: *elohim*: lett. ‘goden’, d.i. (a) rechters, (b) God (dus: het heiligdom)

Het oor van Jesjoea in Tenach

- (a) *Incarnatie*: geopende oren toebereid (Ps 40:7; vgl. Hb 10:5 lichaam toebereid)
- (b) *Wandel*: dagelijks het oor wekken (Js 50:4)
- (c) *Eeuwige toewijding tot in de dood* (uit liefde tot God en zijn vrouw, d.i. Israël c.q. de Gemeente): oor doorboord (Ex 21:6) (bij het heiligdom of in het huis van de meester; soort brandmerk)

Jesjoea ‘eeuwig slaaf’

- (a) *verleden*: Mt 20:28 (Jesjoea gekomen om te dienen)
- (b) *heden*: Jh 13:1-11 (Jesjoea wast ons de voeten; vgl. Rm 8:34; Hb 7:25; 1Jh 2:1)
- (c) *toekomst*: Lc 12:37 (Jesjoea zal ook straks dienen)

Respect jegens de vrouw

Israëliet gedwongen zijn dochter [= het ware Israël!] te ‘verkopen’ (= als bruid weggeven tegen bruidsprijs): respectvol behandelen: bijvrouw niet in het 7^e jaar doorverkopen, maar haar laten ‘terugkopen’ als ze niet bevalt; niet aan buitenlanders verkopen; als er nog een andere bijvrouw komt, de eerste niet te kort doen; of haar anders (in het 7^e jaar) vrijuit laten gaan

N.B. Voor *ons* geen fraaie wet; maar voor *toen* zeer humaan! (geldt voor vele sinaitische wetten)

Uitwerking van de Dekaloog

- (a) *1^e, 4^e, 5^e* en vooral *7^e 'woord'*: 21:1-11
 - (b) *6^e 'woord'*: 21:12-32 ('niet doden')
 - (c) *8^e 'woord'*: 21:33-22:31 ('niet stelen')
 - (d) *9^e 'woord'*: 23:1-9 ('geen vals getuigenis')
 - (e) *4^e 'woord'*: 23:10-19 ('gedenk de sabbat')
 - (f) Epiloog: 23:20-33 (o.a. zinspeling op *3^e 'woord'* & eindigt met *2^e 'woord'* [joodse telling])
- Op *alle* 'tien woorden' wordt dus gezinspeeld

6^e ‘woord’: doodslag (a)

Vs12,14: moord > doodstraf

Vs13: doodslag/dood door schuld (‘*God* liet dat toe!’

Rasji: bijv. omdat Hij de dood van de betrokkene wilde) > vrijstad (Nm 35; Dt 19; Jz 20) (Rasji: ook al zo’n plaats in de woestijn!).

Israël t.o.v. Messias: Hd 2:23 (‘vrijstad’: 40,47!); 3:17

Vs15: bijzonder geval: ouders slaan (niet noodz. fataal!)

[Vs16v.: 8^e & 5^e gebod: eveneens hoogste aantasting van de menselijke waardigheid]

6^e ‘woord’: doodslag (b)

Bijzondere gevallen:

- (a) Vs19: slaan, niet doden > vergoeding
- (b) Vs20v.: [heidense] slaaf doden > geringere straf > slaaf minder waard dan meester!? Andersom redeneren: slaaf beschermd (vgl. Romein, die zijn slaaf vrijelijk mocht doden). *Vgl. vs26v.: vrijlaten*
- (c) Vs22-25: leven van de moeder meer waard dan van de ongeboren baby!? (ook weer relatief: toch zekere bescherming van het ongeboren leven)

6e *‘woord’*: doodslag (c)

(d) Vs28-31: stier doodt mens > stier doden; maar als de eigenaar wist dat de stier ‘stotig’ was, dan ook hém doden (‘dood door schuld’) óf afkoopsom (vs30)

(e) Vs32: stier stoot slaaf > stier doden en slaaf vergoeden (ook weer relatief: bescherming van de slaaf)

Waarde van de slaaf: 30 sikkels! vgl. Lv 27:3 (vrije: 50 sikkels)

Vgl. Jesjoea: Zc 11:12; Mt 26:15 (30 sikkels)!

8e 'woord': diefstal (a)

21:33-36: stier komt om > vergoeding (maar dode stier is voor de schuldige); stier doodt stier > *beide* opdelen

22:1-4: 5-voudige vergoeding; wie de dief 's nachts doodslaat, ≠ schuldig, overdag wel

Vs5: weiden op andermans weiden (in Kanaän!)

Vs6: per ongeluk andermans koren verbranden

Vs7-9: andermans goed gestolen: dief vergoedt dubbel óf de bewaarder ervan

8e ‘woord’: diefstal (b)

Vs10-15: andermans dier sterft of wordt gestolen: niet vergoeden (zweren!) of wel

Vs16v. (verleiding): niet 7e maar 8e gebod: maagd ‘eigendom’ van haar vader: de verleider moet betalen (Ibn Ezra: verleider ‘steelt het hart’ van de maagd)

N.B. Seks constitueert géén huwelijk, want de vader kan haar aan de verleider weigeren!

Aanhangsel (vs18-20): drie speciale zonden: toverij, bestialiteit, afgodenoffers

8e ‘woord’: diefstal (c)

Vs21-27: speciale ‘diefstal’: uitbuiten van vreemdelingen, weduwen en wezen (o.a. woekerrente, panden aannemen) (vs23: God ‘hoort’ hen!)

Vs27b: Gods eigen genade ten voorbeeld

Aanhangsel (vs28-31): drie speciale zonden: God/vorst vloeken; eerste opbrengst (incl. eerstgeborenen) God onthouden; het verscheurde eten

Algemeen: ‘weest heilige mensen!’ (vs31a)

Einde 1^e les

9^e 'woord': waarheid spreken

Vs1-3, 6-8: eerlijke rechtspraak!

Maatstaf is: *het recht*; maar niet:

(a) geld (steekpenningen)

(b) macht (onderdrukking van de zwakke),

(c) de meerderheid (mensen naar de ogen kijken),

(d) misplaatst medelijden (bevoordeling van de arme)

Vs4v.: fair zijn zelfs jegens de vijand

Vs9: fair zijn jegens de vreemdeling (36x in de Torah!)

4e *‘woord’*: sabbat

23:10v.: land braak (sabbatsjaar, Lv 25)

Ibn Ezra: samenhang met voorgaande: erbarmen jegens de armen

Vs12: de sabbat: idem erbarmen: rust voor iedereen

Vs13: herhaling van het 2e *‘woord’*

(4e en 2e *‘woord’* zijn dé toetsstenen van het verbond: het teken van het verbond én de God van het verbond)

Vs13 >> 14-19: *mijn* rechten eerbiedigen (‘voor Mij’)

4e ‘woord’: de drie feesten

Vs14-19: de drie grote feesttijden (vgl. 34:18,22v.; Lv 23; Nm 28v.; Dt 16:1-17):

(a)Vs15: Pèsach (ook vs18!) en *chag hammatsot*

(b)Vs16a: Sjavoe‘ot (*chag haqqâtsier*, ‘feest van de [gerste- en tarwe]oogst’)

(c)Vs16b: Soekkot (*chag hâ-âsief*, ‘feest van de inzameling’, nl. van de totale oogst: wijn, olie)

Vs17: pelgrimsfeesten! (*chag*; vgl. islam: *hadzj*)

De feesten typologisch

- (a) *Pèsach*: dood & opstanding van Jesjoea de basis van alles > heilige levenswandel (*matsot*)
- (b) *Sjavoe'ot*: resultaat: 'oogst': volk van God:
- [1] wetgeving (Ex 20-24) > Israël
- [2] pinksterdag (Hd 2) > Gemeente
- (c) *Soekkot*: eindresultaat: het messiaanse rijk (laatste 'inzameling')

Melk en vlees

23:19b; 34:26; Dt 14:21: bokje niet koken in de melk van de eigen moeder: tegennatuurlijk, afstotelijk gedrag (teruggaand op heidense rite?)

Basis voor het talmoedisch gebod om álle vlees en álle zuivelproducten gescheiden te houden! (twistpunt onder messiasbelijdende Joden)

Wijzer dan de Torah? (vgl. 3^e *woord*: ‘dan Gods naam maar helemaal niet gebruiken’)

De Engel des Heren (a)

23:20-23 de Engel [= representant] des Heren reist met Israël mee, d.i. in feite: de Here zelf

Vgl. 33:2 (na gouden kalf), waar het om een gewone ‘volksengel’ gaat, als bij de andere volken (zo’n engel zou Israël degraderen tot *goi*)

Déze Engel = het Aangezicht van JHWH! (vs21; 33:14v.)

Vs21b: Gods Naam is in deze Engel! d.i. (volgens oude christelijke traditie) de pre-incarnate Jesjoea!

De Engel des Heren (b)

Vergelijk:

(1) Gn 16:7-11 (1e x Hagar)

(2) Gn 21:17 (2e x Hagar)

(3) Gn 22:11,15 (Abraham)

(4) [?] Gn 31:11 (Jakob)

(5) Ex 3:2 (Mozes)

(6) Ex 14:19,24; Nm 20:16; Js 63:9 (Rietzee)

Nu (7) Ex 23:20-23 (verbondsboek)

2^e *‘woord’*: geen afgoderij

Vs24,25a: geen afgoderij/beeldendienst, maar de Here dienen >> vs25b-31 *zegen*:

- voedsel, gezondheid
- vruchtbaarheid, lang leven
- ‘vrees’ over de vijand (15:14-16; Jz 2:9,11,24)
- overwinning over de vijanden (o.a. d.m.v. horzels)

Vs29v.: niet te snel, zodat het land niet leeg raakt (gevaar van wilde dieren)

Het beloofde land

Vs31: de omvang van het beloofde land (vgl. Gn 15:18):

- van de Rietzee tot de Middellandse Zee
- van de (Sinaiï-)woestijn tot de Eufraat

Eerste vervulling: David/Salomo (1Kn 9:26)

Eindvervulling: messiaanse rijk (Zc 9:10)

N.B. *De Here* geeft hun het land; veronderstelt altijd dat het volk Hem dient >> vs32v. herhaling 2^e 'woord'

Het ‘verbondsboek’

24:1 v. opdracht: ‘Mozes, keer terug [naar Mij] met Aäron, 2 oudste zonen & 70 oudsten’

Vs3: Mozes daalt van de Sinai > volk ‘ratificeert’ opnieuw het verbond (vgl. vs7; 19:8; Dt 5:27)

Vs4: ontstaan van het ‘verbondsboek’ (*sefer ha-b’rit*); bouw van een *voorlopig* altaar (vgl. 20:21) & 12 gedenkstenen

Vs7: verbondsboek voorgelezen

De ‘jongemannen’

Vs5: de ‘jongemannen’:

- Targoem, Rasji, Rasjbam: = waarschijnlijk de eerstgeborenen (vgl. 13:2,12; 22:29b); later vervangen door de Levieten (Nm 3:11-13,40-51)
- Ook: een nieuwe, beloftevolle generatie (t.o.v. de oudsten in vs1) > de generatie die het beloofde land zal binnengaan (Nm 14:29; 32:11)

Profetisch: Ps 22:32; 45:17; 110:3

Het verbondsbloed

Vs5: brand- en vredeoffers

Vs6,8: Sforno: helpt v.h. bloed gesprenkeld op/bij altaar (representeert God), helpt v.h. bloed in schalen & gesprenkeld op het volk (= de andere verbondspartner)

Vgl. Hb 9:19v.: ook het boek besprenkeld!

*Verzoenings*bloed is basis voor het verbond (*niet* de trouw van het volk) (br. = ‘tot verzoening’ [Lv 1:4], nl. aangenaam voor God in Jesjoea) en/of *dreigend* bloed: oordeel indien ongehoorzaam (vgl. 1Pt 1:2)

Nieuwe theofanie

Vs9: in totaal 74 mannen klimmen op

Vs10: zij ‘zagen’ God (maar wel middellijk! vgl. vs17v.: ‘vuur’ en ‘wolk’)

‘Plaveisel van saffier, stralend als de hemel’ (vgl. Js 66:1; Ibn Ezra, Nachmanides: Ez 1:26; vgl. 10:1)

Vs11: niet gedood! (vgl. 33:20)

Eten & drinken voor Gods aangezicht (Ibn Ezra: Mozes niet, vgl. 34:28)

Mozes verder de berg op

24:12: Mozes klimt verder omhoog: *1^e verblijf van 40 dagen* (vs18b) > 32:15: 5^e neerdaling

40 dagen = proeftijd: 1Kn 19:8 (Elia); Mt 4:2 (Jesjoea)

Aankondiging van de 2 stenen tafelen

‘de wet & de geboden’: Ibn Ezra: de geschreven en de mondelinge wet [talmoedisch jodendom!]

Vs13: Rasji, Ibn Ezra: Jozua gaat tot halverwege mee (zie 32:17); Nachmanides: hij was een van de zeventig oudsten van Israël [maar wel jong! 33:11]

Mozes in de wolk

Vs14: de oudsten teruggestuurd; het volk toevertrouwd aan Aäron & Hur (vgl. 17:10)

Vs15v.: Mozes op de 7e dag ‘binnengeroepen’ (na 6 dagen geestelijke voorbereiding; als het toeleven naar de sjabbat!)

Rasji: de 6 dagen maken deel uit van de 40

Vs17v.: vuur én wolk; Mozes gaat de wolk binnen (vgl. Lc 9:34; vgl. de Sjechinah: Gods eigen heilige tegenwoordigheid)

Einde 2e les